

HIFZI TOPUZ

Taif'te Ölüm

Remzi Kitabevi

Hıfzı Topuz'un kitapları:

Roman: *Meyyâle* (1998), *Taif'te Ölüm* (1999), *Paris'te Son Osmanlılar* (1999), *Hatice Sultan* (2000), *Gazi ve Fikriye* (2001), *Çamlıca'nın Üç Gülü* (2002), *Devrim Yılları* (2004), *Tavcan* (2005), *Başım Öne Eğilmesin [Sabahattin Ali Romanı]* (2006 – 36. Orhan Kemal Roman Armağanı, 2007), *Özgürlüğe Kurşun* (2007), *Kara Çılgılık [Lumumba Romanı]* (2008 – Afrika Barış ve Dostluk Ödülü), *Abdülmecit* (2009), *Hava Kurşun Gibi Ağır [Nâzım Hikmet Romanı]* (2011), *Elbet Sabah Olacaktır [Tevfik Fikret Romanı]* (2012), *Vatanı Sattık Bir Pula [Namık Kemal Romanı]* (2013), *Çılgın ve Özgür [Neyzen Tevfik Romanı]* (2014), *Paris'te Bir Türk Ressam [Fikret Muallâ Romanı]* (2014), *Şanlı Kanlı Yıllar* (2017), *Nevbahar* (2018), *Paris Sürgünü* (2019).

İnceleme-Araştırma: *L'information Internationale dans la Presse Turque* (Strasbourg, 1961), *Basın Sözlüğü* (1968), *Kara Afrika* (1970), *Caricature et Société* (Paris, 1974), *Uluslararası İletişim* (1985), *İletişimde Karikatür ve Toplum* (1985), *Lumumba* (1987), *Kara Afrika'da İletişim* (1987), *Journalist: Status, Rights and Responsibilities* (Prag, 1989), *Basında Tekelleşmeler* (1989), *Yarının Radyo-TV Düzeni* (1990), *Siyasal Reklamcılık* (1991), *Dünya Karikatür Tarihi* (1997), *Dünyada ve Türkiye'de Kültür Politikaları* (1998), *Türk Basın Tarihi* (1973, 1996, 2003), *Kara Afrika Sanatı* (2016), *Büyülü Afrika* (2018).

Anı: *Elveda Afrika, Hoşça Kal Paris* (2005), *Fikret Muallâ* (2005), *Paris '68: Bir Devrim Denemesi* (2008), *Bana Atatürk'ü Anlattılar* (2010), *Gülümseyen Anılar* (2011), *Ardından Yıllar Geçti* (Öner Ciravoğlu ile, 2013), *Gizli Aşkılar* (2015), *Atatürk Sesleniyor* (2016), *Bir Zamanlar Nişantaşı'nda* (2017), *Anı ve Mektuplarda Melih Cevdet Anday* (2019).

Başlıca ödülleri: Sertel Demokrasi Ödülü (1998), Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Basın Özgürlüğü Ödülü (2003), Lions Kulüpleri Federasyonu Atatürk Barış Ödülü (2004), Osmangazi Üniversitesi Onursal Doktora Ödülü (2005), Orhan Kemal Roman Armağanı (2007), Uluslararası İletişim Araştırmaları Birliği 50. Yıl Ödülü (Paris, Unesco, 2007), Aydınlanma Onur Ödülü (2012-Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği), Lubumbashi İletişim Fakültesi Onursal Doktora Unvanı (2013), Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kültür Hizmeti Onur Ödülü (2014), Galatasaraylılar Derneği Onur Ödülü (2014), Aydın Üniversitesi Afrika Dostları Ödülü (2016), Şişli Belediyesi Kitap Haftası Ödülü (2017), Ömür Boyu Basın Başarı Ödülü (Büyükçekmece Belediyesi, 2017) Aydınlanma Ödülü (Beşiktaş Atatürkçü Düşünce Derneği, 2017).

HIFZI TOPUZ

TAİF’TE ÖLÜM

Remzi Kitabevi

TAİF'TE ÖLÜM / Hıfzı Topuz

© Remzi Kitabevi, 1999

Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Yayına hazırlayan: Yasemin Aktaş
Kapak tasarımı: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-0677-4

BİRİNCİ BASIM: Ocak 1999
YİRİMİ YEDİNCİ BASIM: Eylül 2023

Kitabın bu basımı 2000 adet yapılmıştır.

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705
Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Güven Mücellit, Mahmutbey Mah. 2622. Sokak
Güven İş Merkezi No: 6 Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 45003 / Tel (212) 445 0004

I . B Ö L Ü M

Bu Son Mektubum

“Muhterem hanımlarım Naime ve Şhriban, kızım Memduha, oğlum Ali Haydar, küçük kızlarım Vesime ve Mesrure, “Bu mektubum ihtimal ki son mektubumdur...”

Mithat Paşa'nın Taif Kalesi'nden, ölümünden iki gün önce, 6 Mayıs 1884'te yazdığı son mektup işte böyle başlıyordu.

Abdülhamit, Mithat Paşa'yı önce idama mahkûm ettirmiş, sonra da idam cezasını yaşam boyu hapse çevirerek Mekke yakınlarında Taif Kalesi'ne göndermişti. Ama idam cezasının affi kendi yüceliğini ve insanseverliğini kanıtlamak için göstermelik bir davranıştı.

Kızıl Sultan'ın asıl maksadı, duruşmanın yarattığı gerginlik dağıldıktan ve Mithat Paşa unutulduktan sonra onu eceliyle ya da hastalık nedeniyle ölmüş gibi göstererek hiç gürültü çıkarmadan yok etmektir. Böylece ne içeriden ne de dışarıdan bir tepki gelecek ve Sultan Hamit en büyük düşmanından kurtulmuş olacaktı.

Mithat Paşa son mektubunun bir yerinde, “*Vücutlarımızın ortadan kaldırılması için İstanbul’dan her gün emirler geliyor,*” diyordu.

8

Mithat Paşa Taif Kalesi’ne kapatıldıktan bir süre sonra Padişah’ın kararıyla kale komutanlığına Ömer Bey adında, yaşını başını almış bir albay gönderildi. Ömer Bey’in bunamış olduğu her davranışından belliydi. Yalnız mahkûmlar değil askerler bile onun bunaklıklarına kahkahalarla gülüyorlar ve aralarında onun ipe sapa gelmez sözlerini ve davranışlarını anlatıyorlardı.

Ama Padişah Ömer Bey’i ödüllendirmek için rütbesini paşalığa yükseltti.

Mithat Paşa ve kalede mahkûm öteki paşalar sessiz sedasız öldürülecek olurlarsa, Ömer Paşa daha üst görevlere atanabilirdi.

Mahkûmların ecelleriyle ölmeleri çok zaman alabilirdi. Onların ölümünü beklemeye Ömer Paşa’nın pek zamanı kalmamıştı. Kendisi onlardan daha önce ölebilirdi. Bu yüzden Ömer Paşa türlü suikast planları tasarlamaya koyuldu.

Aklına gelen ilk cinayet planı paşaların uşaklarını ele geçirerek onları suça ortak etmekti.

O sıralarda İstanbul’dan Taif’e Bekir Efendi adında bir de Çerkez binbaşı gönderilmişti. Bu Bekir Efendi 1877’de İstanbul’da Mithat Paşa’nın Beyazıt’taki konağını basan Çerkez Hasan’ın yakın arkadaşlarındandı. Çerkez Hasan o baskında Seraskeri, yani Millî Savunma bakanını, Bahriye ve Hariciye nâzırlarını, Mithat Paşa’nın uşağını ve beş-altı askeri vurduktan sonra yakalanarak idam edilmişti. Binbaşı Bekir Efendi, Mithat Paşa’dan arkadaşını Çerkez Hasan’ın öcünü almak istiyordu. Çünkü idam kararını uygulatan Mithat Paşa’ydı.

Ömer Paşa, Binbaşı Bekir Efendi’yle dost oldu. Her ikisinin de amacı paşaların bir an önce yok edilmeleriydi.

Ömer Paşa kafasında tasarladığı planı Bekir Efendi’ye açarak, “Bak Binbaşım,” dedi, “sen bu paşaların uşaklarını bir köşeye çek ve onlara şöyle de:

“Sizin Taif’ten kurtulmanızın tek yolu bu paşaların bir an önce öteki dünyayı boylamalarıdır. Onlar yaşadıkça siz bu kaleden

kurtulamazsınız. Bakın, Nuri Paşa zaten kafayı üşütmüş, yarın kendini pencereden aşağı atmaya kalkar, engel olmayın, canı cehenneme, geberip gitsin. Ben pencerelerdeki demirleri yarın kestireceğim, bir an önce kendisini atar da kurtuluruz. Mithat Paşa ve Mahmut Paşa için de başka şeyler düşünüyoruz. Buradan kurtulmak istiyorsanız bize yardımcı olun.”

Bekir Efendi bu sözlerden çok hoşlandı. Demek ki Ömer Paşa da kendisi gibi düşünüyor ve paşaların yok edilmesini istiyordu. Ne âlâ, bu iş başarıyla sona ererse o da belki kısa zamanda İstanbul'a döner ve paşalığa yükselirdi. Ama ya bir aksilik olursa! Bu paşaların arkasından giden yüz binlerce insan vardı. Ya yarın Sultan Hamit devrilir de onlar iş başına gelirlirse? Çerkez Hasan'ı düşündü. Bu işin sonunda darağacında sallanmak da vardı. Bekir Efendi'nin ödü kopardı darağacında can vermekten. Ama şimdi nasıl olur da Ömer Paşa'dan ayrılabilirdi? Bekir Efendi o gece hep korkulu rüyalar gördü, zaman zaman çılgınlık atarak uyandı, kendisini hep ipte sallanırken görüyordu. Ter içinde kaldı. Yok, hayır, başkalarının kanına girecek adam değildi o.

Ama ertesi gün yine Ömer Paşa'nın emirlerine uyarak paşaların uşaklarını odasına çağırttı, onlara dili döndüğü kadar bir şeyler anlatmaya çalıştı. Şimdiye kadar paşalara hiç ihanet etmemiş olan bu emektar ağalar Binbaşı Bekir'i sessiz sessiz dinlediler, ama Arif Ağa dayanamadı ve birden patladı:

“Bekir Binbaşı,” dedi, “sen bize neler söylüyorsun yahu? Biz hayatımız boyunca hainlik etmemiş insanlarız. Hem de bunca yıldır ekmeğini yediğimiz bu mert ve dürüst insanlara nasıl ihanet ederiz? Ben ölürüm de efendime, Paşama ihanet etmem, doğru yoldan ayrılmam. Bak Binbaşı, biz namusumuzu korumasını biliriz. Sen yanlış kapının ipini çektin. Bir gün gelir senden de bunun hesabını sorarlar.”

Bekir Binbaşı buz gibi oldu. Söyleyecek söz bulamıyor, soğuk terler döküyordu. Sonra,

“Arif Ağa,” dedi, “sen beni tanıyorsun, şunun şurasında kaç gün birlikte olduk ki. Ama sana söyleyeyim, ben hayatımda tavuk bile kesmedim, muharebeye katıldım, ateş ettim, ka-

saturayla düşmanın üzerine yürüdüm, yaraladıklarım öldü mü, bilemem. Ama bile bile kimsenin canını alamam. Sonra ahrette ben bunun hesabını veremem. Lanet olsun bana, doğru yoldan ayrılırsam.”

Arif Ağa, Paşa'nın yanına dönünce uzun uzun düşündü, bu duyduklarını Paşa'ya anlatsın mı, anlatmasın mı?

Anlatırsa ne olacak? Paşa çok üzülecek, dertlenecek ve gözlerine uyku girmeyecektir. Ya anlatmazsa? O zaman da bu hainler, bu alçaklar, bu sütü bozuk, mel'un, şerefsiz, ikiyüzlü herifler yeni yeni dolaplar çevirecekler ve paşaların canına kıyacaklar. Ama paşalar bunları öğrenirse bir şey yapabilirler mi acaba? Biz bilemeyiz, onların yapacağı bir şeyler vardır elbette, dostları vardır, yakınları vardır, belki de onlar paşaları buradan kaçırlılar. En iyisi, bunu Mithat Paşa'ya duyurmalı, o da bilsin bu heriflerin ne dolaplar çevirdiklerini.

Sonunda kararını verdi, bütün duyduklarını bir bir anlatacaktı. Ne var ki, Arif Ağa'nın ağzı kuruyor, dili dudaklarına yapışıyordu. Sonunda,

“Paşam,” dedi, “bunlar sizin canınıza kıymak istiyorlar. Daha fazlasını söyleyemeyeceğim.”

Mithat Paşa,

“Arif Ağa, üzme canını,” dedi, “bunu bekliyordum zaten. Ama bu iş kolay değil. Bunlar Avrupa'dan korkarlar, bunu kolay kolay yapamazlar. Bütün devletler ayağa kalkar. Ben Osmanlı İmparatorluğu'nda anayasanın, meşrutiyetin, adaletin, özgürlüğün güvencesiyim. Sultan Hamit neden daha önce Yıldız Mahkemesi'nin kararına uyararak beni astıramadı? Avrupa'dan korktu. Beni öldürürse bu İmparatorluk çöker. Bunu bildiği için idam cezasını ömür boyu hapse çevirdi. Şimdi yine korkar, çünkü beni asarsa yer yerinden oynar. Bekle bakalım, göreceksin, bana hiçbir şey yapamayacak. Hak ve adalet yerini bulacaktır. Bir gün kalenin kapıları açılacak ve biz hep birlikte buradan gideceğiz. Yakındır Arif Ağa, Padişah'ın da defteri dürülecek. Yeni güneşler doğacak bu ülkede. Bunu biz de göreceğiz. Sıkma canını.”

Mithat Paşa bu söylediklerine gerçekten inanıyor muydu acaba? Bilinmez, ama zaman zaman büyük bir karamsarlığa kapılıyordu? Avrupa ne yapmıştı onun için? İmparatorluğun tek güvencesi o değil miydi? Yaşamı boyunca bütün Avrupa'ya karşı İmparatorluğu tek başına nasıl korumuştur. İstanbul Konferansı'nda nasıl mat etmişti bütün delegeleri? Sürgünde bulunduğu yıllarda Paris'te, Londra'da koca devleti nasıl savunmuştu? Hem de hiçbir resmî görevi olmadığı halde. Avrupa Abdülhamit'i mi tutuyordu, yoksa kendisini mi? Kaç yabancı devlet adamı, "Mithat Paşa Osmanlı ülkesinde cumhuriyeti ilan etse onunla daha iyi anlaşırız," dememiş miydi?

Yabancı gazeteler yıllar boyu onun resmini yayınlamışlardı. Mithat Paşa Osmanlı devletinde reformun, Batı'ya yaklaşmanın, uygarlığın, insan haklarının simgesi olarak görünüyordu. *La Presse Illustrée* gazetesi 1878 Ekimi'nde onun resmini Avrupa'nın dört büyük liderinden biri olarak, Bismarck, Gambetta ve De Freycinet'nin arasında basmıştı. Avrupalıların kendisine büyük saygısı ve hayranlığı vardı, ama ne olmuştu sonra? Yıldız Mahkemesi idam kararını verirken Avrupa'nın bütün tepkisi sözde kalmıştı. Gazetelerde sütun sütun yazılar çıkmıştı, ama neye yarar? Hiçbir devlet onun Taif'e gönderilmesini önlemek için en ufak bir girişimde bulunmamıştı. Acı olan da buydu. Bunları düşünmek istemiyordu. Mithat Paşa ruhunun derinliğinde bu acıyı duydu.

Mithat Paşa'nın Arif Ağa'dan duyduğu suikast girişimlerinden biri de kale komutanı bunak Ömer Paşa'nın paşaları zehirlemek için birtakım araştırmalar yapmış olmasıydı. Paşa bunu haber alınca hemen kaleme sarılarak Hicaz valisi Topal Osman Paşa'ya bir mektup döşendi. Paşa bu mektubunda özetle şöyle diyordu:

"Kale komutanı Ömer Paşa bizleri zehirlemek için görev almış görünüyor ve birtakım konuşmalarıyla bunu açıklıyor. Hizmetimizdeki uşakları bu cinayeti işlemek için kışkırttığını da öğrendim. Bunu yalnız subay ve erler değil, bütün Taif halkı duydu.

“Öte yandan uşaklarımızı da kaleye hapsedtiler. Uşaklarımız artık yalnız subay ve erlerin gözetimi altında sokağa çıkabiliyorlar. Başka insanlarla konuşmaları da yasaklandı.

“Bizler şimdi yalnız sizin değil, çavuş ve onbaşılara gelinceye kadar, derece derece, büyük küçük tüm zabitanın emri altındayız. Sıradan bir nefer bile bize emredebiliyor. Kendi acimizi inkâr edemeyiz. Bize, iki yıldan beri hiçbir devletin yasalarında ve yöntemlerinde yeri olmayan baskılar yapılıyor. Yasaları ve adaleti koruyan Zatışâhâne'nin bu dereceye varan davranışlara rızası olmadığı malûm ise de, düştüğümüz bu duruma sabırla katlanmaktan başka yapacağımız bir şey olmadığı da bellidir.

“Bu nedenle Allah'a sığınarak ömrümün şu son demlerinde dünyadaki bütün isteklerimden vazgeçip ölümümü temenni etmekteyim...”

İşte o sıralarda Paşa'nın sağ kürek kemiğinde iki başlı kocaman bir çıban çıkmıştı. Çıban kan topluyor ve durmadan zonkluyordu. Paşa kaledeki askerî doktor Naşit Efendi'yi çağırarak derdini anlattı. Doktor, Paşa'yı uzun uzun muayene ettikten sonra,

“Çok üzgünüm Paşa hazretleri, çıbanınız şiri-pençeyi andırıyor,” dedi. “Ama, sakın telaşa kapılmayın. Şiri-pençe, biliyorsunuz, bir zamanlar çok korkunç bir hastalık sayılıyordu. Yavuz Sultan Selim Han da bu beladan kurtulamayarak hakkın rahmetine kavuşmuştu. Şimdi öyle mi ya, cerrahlar yarayı yarıp temizliyorlar. Ne var ki, ameliyata katlanmak gerekiyor. Siz, Paşa hazretleri, ne acılara katlanmış bir kişisiniz, bunu da kolayca atlattırınız. Orduda cerrah Mehmet Efendi var, onu çağırtaalım, çıbanı yarıversin.”

Mithat Paşa'nın bu Mehmet Efendi denilen cerraha hiç güveni yoktu. Askerî doktora teşekkür ederek,

“Siz benimle ilgilenmeyin, ben başımın çaresine bakarım,” diye doktoru uğurladı.

Gerçekte Mithat Paşa'nın hekim Naşit Efendi'ye de hiç güveni yoktu. Çünkü kaledeki söylentilere göre Binbaşı Bekir Efendi bir süre önce Doktor Naşit Efendi'ye giderek,

“Doktor Efendi,” demişti, “sen bana ağıza alır almaz can alan bir zehir verebilir misin?”

Naşit Efendi buna fena bozulmuştu. Ne de olsa Tıbbiye Mektebi’ni bitirmiş, çıkarken de Hipokrat yemini etmişti.

“Yoo, Binbaşım,” dedi, “biz yeminliyiz, ne zehir veririz, ne de can alırız. Çocuk bile düşürtemeyiz. Meslek ahlakımız buna el vermez.”

Bekir Efendi bunun üzerine,

“Öyle olsun Doktor Efendi,” dedi, “sana karşı gelecek değilim ya. Ama sen bana, en can alıcı zehiri nerede bulabileceğimi söyle, yeter. Senin hiçbir sorumluluğun olmayacak, anlasana Doktor Efendi.”

Naşit Efendi de,

“Haydi, haydi Binbaşım,” dedi, “sen çıldırdın mı? Git işine. Benim zehirle mehirle hiç işim yok. Biz can kurtarıyoruz, can almıyoruz.”

Bu olayı da kısa zamanda Taif Kalesi’nde duymayan kalmadı. Bunu kimin yaydığı açıklanmadı ama söylentinin kaynağı herhalde Bekir Efendi değildi. Belki de Doktor Naşit Efendi kendisinin ne kadar dürüst olduğunu ve yukarıdan gelecek baskılara nasıl karşı koyabileceğini kanıtlamak için bu konuşmayı birkaç yakınına anlatmış, onlar da bunu tüm kale halkına yaymışlardı.

Bu konuşmayı sonunda Mithat Paşa da duydu. Elbette yine huzursuz oldu. Çünkü bu tür söylentilerin ardı arkası kesilmiyordu. Ama bunların yanı sıra Mithat Paşa’yı tedirgin eden bir olay daha oldu.

Mithat Paşa Doktor Naşit Efendi’nin kendisine bakmasına karşı koymuştu ama hekim efendi zaman zaman büyük bir yüz-süzlükle Paşa’nın odasına uğrayarak,

“Paşa Hazretleri, çıbanınız nasıl oldu acaba, merak ettim de yoklamaya geldim,” diyerek hatır soruyordu.

Mithat Paşa ise karşısında Naşit Efendi’yi görünce Azrail’i görmüş gibi oluyordu.

Yine bir gün böyle bir yoklama sırasında Naşit Efendi,

“Duydunuz mu Paşa Hazretleri,” demişti, “şimdi Avrupa’da kloroform diye bir sıvı keşfedilmiş idam mahkûmlarına bu sıvı koklatıldığı zaman insanlar bayılıyormuş. Ondan sonra ister as, ister kurşunla, ister kafasını kes, adam hiçbir şey duymuyormuş. Ne kadar önemli bir keşif, değil mi Paşa Hazretleri? Bakın uygarlık nasıl ilerledi. Yarın insanlar hiç acı çekmeden ölecekler.”

Mithat Paşa ise,

“Evet biliyorum,” dedi. “Kaç zamandır bu konuda çalışmalar vardı. Ama Doktor Efendi, kloroform denilen bu sıvının çok yararları da var. Kloroform can almak için değil, ameliyatlarda insanlar acıya katlansınlar diye kullanılıyor. Ameliyattan önce hastaya kloroformu koklatılınca hasta uykuya dalarmış. Hasta tatlı tatlı uyurken adamın gereken yerini kesip biçiyorlarmış. İş bittikten sonra da hasta uyanınca, bir de bakıyormuş ki kurtulmuş.”

“Yaa işte böyle Naşit Efendi, siz doktorsanız, niye kloroformun bu olumlu yanlarını düşünmezsiniz de aklınıza hep bunun kötü maksatlarla kullanılmasını getirirsiniz? Asker yanınız mı ağır basıyor acaba?”

Mithat Paşa’nın bu çıbanı, kendisiyle birlikte kalede ömür boyu hapse mahkûm edilmiş Mahmut Paşa’ya da çok telaşlandırıyordu. Mahmut Paşa bu üzüntüyle, Mithat Paşa’ya hiç duyurmadan Hicaz valisi Müşir Osman Paşa’ya bir mektup yazdı.

“Müşir Hazretleri,” dedi, “Mithat Paşa’nın çıbanı içimize dert oldu, ama ne yapalım elimizden bir şey gelmiyor. Bütün masrafları tarafımızdan karşılanmak üzere siz emretseniz de Mekke’den buraya bir hekim gönderilse. Ömrüm oldukça sağlığınıza dua ederim.”

Müşir Hazretleri bu mektuba yanıt vermedi.

Paşa bu olaydan sonra Naşit Efendi’den büsbütün uzaklaştı. Kendisinden bir hayır gelmeyeceğini anlayınca çevresindeki insanların öğütleriyle yarasına çareler aramaya koyuldu. Kaledekiler çoban yakısı denen bir merhem önerdiler. Bu bir çeşit kocakarı ilacıydı. Bulup getirdiler. Kalede yaşam boyu hapse

mahkûm olmuş olan Mabeyinci Fahri Bey de her gün çibana bu yakıyı sürdürdü. Birkaç gün sonra çiban kendiliğinden açıldı ve işlemeye başladı. Sonra da yavaş yavaş dağıldı ve birkaç ay içinde yok olup gitti. Mithat Paşa büyük bir ölüm tehlikesi atlattı. Yakınları buna çok sevindiler. Ama Binbaşı Bekir Efendi ve Hicaz valisi Müşir Osman Paşa'nın bundan hiç de mutlu oldukları söylenemez. Oysa Vali Mabeyin'e, yani Saray'a haberler ileterek Mithat Paşa'nın son günlerinin yaklaştığını bildiriyordu. Saray için bundan güzel bir ölüm mü olurdu? Olmadı işte, Paşa iyileşti.

Paşa iyileşti ama, gittikçe artan bir huzursuzluk içindeydi. Çünkü kendisini yok etmek için başka planlar hazırlandığını seziyordu.

Önce Taif mahkûmlarının özel yemeklerini kestiler. Mabeyin'den emir gelmişti, bütün mahkûmlar, askerler gibi karavandan yemek yiyecekti. Sekiz kişiye bir karavana geliyordu. Sabahları çorba ve akşamları da turp yaprağından yapılmış bir haşlama yemek veriliyordu.

Mithat Paşa önceleri Taif çarşısından kendine yiyecek bir şeyler aldırıyordu. Çünkü dişleri dökülmüştü, çiğneyemiyordu. Ekmeğini çorbaya doğrayarak tirit yapıyordu.

Mahkûmlar dışardan sabun ve kömür de aldırıyorlardı. Bu da yasaklanınca küllü suyla yıkanıp temizlenmekten başka çare bulamadılar.

Paşaların birer uşağı vardı, uşaklar hem onlara yemek hazırlıyor, hem de çamaşırlarını yıkıyor, söküklüklerini dikiyorlardı. Mabeyin'den gelen bir emirle uşaklar Taif Kalesi dışına çıkarıldı. Mithat Paşa da kendi çamaşırını yıkamak zorunda bırakıldı.

Odalarda hokka, kalem, kâğıt, kitap ne varsa toplatıldı. Mithat Paşa İ.Ö. 5. yüzyılda yaşamış Yunan filozofu Plütark'ın Fransa'da basılmış bir kitabını okuyordu, onu da elinden aldılar. Paşa'nın cebinde çok ufalmış bir kurşunkalemle bir kamış kalem kaldı. Yazılarını bu kamışı yemeklerin suyuna batırarak yazmak zorunda kaldı.

Binbaşı Bekir, uşakları yanına alarak Taif Kalesi'nden ayrılma-
dan önce Mithat Paşa'nın odasına uğrayarak Mekke'ye gideceğini
bildirdi ve Hicaz valisi Müşir Topal Osman Paşa'ya iletilecek bir
sözünü olup olmadığını sordu. Mithat Paşa,

“Evet Bekir Efendi,” dedi, “söyleyeceklerim var. Şunları anlat
kendisine. De ki, Mithat Paşa'nın bu devlete ve millete yaptığı
hizmetler ortadadır. Bugün kendisinin ne durumda olduğunu
görüyorsunuz. Ortada bir kötü niyet var. Yani onu yok etmeye,
öldürmeye çalışıyorlar. Sizi alet edecekler. Vali Paşa'yı bunun
için müşir yaptılar. Bekir Efendi'yi de yarın albay ve paşa yapar-
lar. Sonra ne olur? Siz Sultan Hamit'ten önce vefat ederseniz,
mezar taşınıza rütbeniz yazılır, o kadar. Başka bir şey kazana-
mazsınız.

“Ama Abdülhamit sizlerden önce ölecek olursa ne olur? Orası-
nı siz bir iyice düşünün.

“Sultan Hamit'in ne derecede vefasız olduğunu anlamış ol-
manız gerek. Yıldız Mahkemesi'nin başına geçirdiği Sururi
Efendi ne oldu? Onu önce kazasker yaptı, sonra da Manisa'ya
sürdü.

“Ya Cevdet Paşa? Adliye nâzırıydı, Mithat Paşa'yı idama mah-
kûm eden mahkemeyi arkadan yönetti. Sonra ne oldu? Kovuldu,
şimdi konağında kederinden kahrolarak oturuyor.

“Vali Paşa bunları bir güzel düşünsün. İşler kötü gidiyor. Bir
şeyler sezinliyorum. Bu dünya Vali Paşa'ya da kalmaz.

“Kuran'da şöyle bir âyet vardır, onu da hatırlatmak isterim:

“Bir müslümanı kim kasten öldürürse, gideceği yer cehen-
nemdir.””

Yazılan mektubun ve Binbaşı Bekir'le gönderilen bu sözlü me-
sajın bir etkisi olmalı ki, bir süre sonra uşakların kaleye dönüşle-
rine izin verildi.

O sıralarda Yüzbaşı Mustafa Efendi adında bir subay pa-
şaların bulunduğu yere atandı. Bu yüzbaşının görevi sanki
mahkûmların yiyeceklerini ve içeceklerini denetlemektir. Yüz-
başı, olur olmaz zamanlarda çay ocağına girerek fincanları,
bardakları, çayları, kahveleri ve şekerleri dikkatle inceliyordu.

Mahkûmlar büyük bir kuşku içindeydiler. Zehiri onun koyacağına herkes inanmıştı.

Uşaklar bunu önlemek için dolapları ve çekmeceleri kilitlemeye kalktılar ama asma kilit bulamadılar.

Mustafa Yüzbaşı çay ocağına girer girmez uşaklar da peşinden geliyor ve yüzbaşmayı sıkı bir göz hapsine alıyorlardı.

Mithat Paşa günden güne zayıflıyor ve gücünü yitiriyordu. Parası da tükenmişti. Eşlerine yazdığı bir mektupta, “Para konusunda zarurî ihtiyacımız çok fazladır. Yemeye ve içmeye gerekli olan zarurî masraflarımız azaltıldı. Çamaşlıklarımızı dışarıdan sağlamak mecburiyeti hâsıl oldu. Buradaki arkadaşlarımızın çoğunun hiç parası yok. Mahmut Paşa ile ben eski don ve gömlek gibi şeylerimizi onlara veriyoruz. Yırtıklarımızı kendimiz yamıyoruz. Uşaklar da bizim yüzümüzden bu sıkıntılara katlanıyorlar. Tüccardan borç alabiliriz ama buna izin vermiyorlar.

“Bir süre daha para gelmezse gümüş su tası ve saat gibi şeyleri satmaya mecbur olacağımızı düşündükçe bunun ne derecede ayıp olacağı ve rezalete dönüşeceği aklıma geliyor, yapamıyorum,” diyordu.

Uşakların çarşıya gitmelerinin yasaklandığı bir gün Mithat Paşa dışarıdan süt aldirmek istedi, bunu bir askerden rica etti. Ama nöbetçi subay askeri yalnız bırakmadı, o da beline kılıcını asarak askerle birlikte çarşıya çıktı. Sütçüden bir okka süt alıp döndüler. Herkes bu subayın askere eşlik etmesini çok yadırgadı.

Durumun gerginliği dolayısıyla Paşa'nın dostları yemeklerle yakından ilgileniyorlardı. Yemeklerin denetimi de Taif mahkûmlarından Mabeyinci Seyyit Bey'e bırakılmıştı.

O gün süt kaynatıldıktan sonra Seyyit Bey çanağa bir göz attı, ama sütün rengini hiç beğenmedi. İçine kuşku düştü, acaba süte zehir mi karıştırmışlardı? Seyyit Bey bir kahve kaşığıyla sütün tadına bakacak oldu, felaket, süt zehir gibiydi. Seyyit Bey'in ağzı ve boğazı yandı, hemen sütü tükürdü, ağzını çalkaladı. Kesin, bu kasıtlı bir olaydı. Seyyit Bey suçluyu yakalamış olmanın zevkiyle,

“Arkadaşlar, koşun, gelin, Paşa'yı zehirlemek istemişler, yakaladım,” diye haykırdı.

Çay ocağında bulunanlardan birkaçı buna inanmak istemedi.

“Olmaz böyle şey Seyyit Bey, senin ağzının tadı yok herhalde,” dedikten sonra kendileri de sütün tadına bakmak istediler. Birer kahve kaşığı süt aldılar ağızlarına. İçlerinden biri bayıldı, biri kus-tu, birini revire kaldırdılar.

Zehirli süt olayı Mithat Paşa’ya anlatıldı. Ama Paşa pek şaşır-madı.

“Her gün böyle şeyler bekliyordum zaten,” demekle yetindi.

Sonra nöbetçi teğmeni yanına çağır-ttı ve kendisine o sabah alı-nan sütün zehirli çıktığını anlattı ve,

“Bir yanlışlık olmuş galiba,” dedi. “Bana da Binbaşı Bekir Efendi’ye ayrılan süttten vermişler. Bakır çalmış herhalde, içen-lerin hepsi zehirlenmiş. Binbaşı’ya haber verin, sakın o süttten iç-mesin, kimse kurtaramaz kendisini.”

Teğmen, Mithat Paşa’nın yaptığı espriyi anlamamış olmalı ki, gidip Binbaşı’ya haberi ilet-ti. Binbaşı da,

“Evet olayı duydum, sütçü hakkında kovuşturma yaptırıyo-rum,” dedi.

Oysa Bekir Efendi’nin o sabah, süt alındıktan sonra arkadaş-larına,

“Tamam, bu iş oldu, sütü içer içmez hepsi öteki dünyayı boy-layacak,” dediğini tüm kale halkı duymuştu.

Zehirli süt olayı kalede bomba gibi patlayınca mahkûmlar bir bardak süt alıp Binbaşı Bekir’e götürdüler ve tahlil edilmesini is-tediler. Binbaşı bundan hiç hoşlanmadı.

“Olmaz,” diye bağırdı. “Kalede de, Taif’te de gerekli tahlil âletleri yok. Süt tahlil edilemez.”

Sütle suikast tasarısı böylece fiyaskoyla sonuçlanınca cellatlar başka yollar aramaya koyuldular. Kafalarında hep zehirle öldür-me düşüncesi vardı. Zehiri bu kez de yemek kaplarına koymayı uygun buldular. Ama bu işi hiç kimseye duyurmadan yapmak gerekiyordu. “Mithat Paşa maalesef eceliyle öldü,” deyip kurtu-lacaklardı.

Bu zehir korkusu mahkûmlar arasında büyük bir panik yarat-mıştı. Hepsini Mithat Paşa’nın üzerine titriyordu.

Mithat Paşa, Batı'daki aydınlanma düşüncesi, Fransız Devrimi ve özgürlük mücadelesinden etkilenmiş bir avuç aydınla birlikte, beş yüz yıllık bir imparatorluğun artık köhnemiş zihniyetini değiştirmeyi ve çağdaş bir yönetim anlayışı getirmeyi amaçlamaktadır.

Sultan Abdülhamit, Meşrutiyeti ilan etme sözüyle tahta geçmiştir. Ama asıl niyeti başkadır. Giderek artan baskıcı bir yönetimle bütün ipleri eline almaya ve kendine karşı çıkan sesleri susturmaya kararlıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküş arifesinde bu iki güç karşı karşıya gelecek ve Türk tarihin en gerilimli mücadelesini yaşayacaklardır.

Taif'te Ölüm, çöken bir imparatorluğun çağdaşlaşma sancılarını son derece akıcı bir dille anlatırken, dönemin baş aktörlerinin bireysel trajedilerini de başarıyla gözler önüne seriyor.

Romani okurken, Mithat Paşa'nın siyasal-bireysel yaşamının, dostluklarının ve aşklarının yanı sıra, günümüzdeki demokrasi savaşının tarihimizdeki kökenlerine ve bugünün siyasal ayak oyunlarına taş çıkartan saray entrikalarına da tanık olacaksınız.

ISBN 978-975-14-0677-4

9 789751 406774

KDV'den muaftr